

SFT-rapport 1743/2000

SFTs tilsyn i 1999

ISBN 82-7655-389-3

Forord

Denne rapporten gir en oppsummering av arbeidet til Statens forurensingstilsyn (SFT) i 1999 knyttet til tilsyn med forurensningslovens og produktkontrolllovens bestemmelser. Tilsynet består av kontroller og eventuelle reaksjoner.

Kontroll er et viktig miljøvernpolitisk virkemiddel som bidrar til å beskytte miljøet og menneskers helse samt til å sikre likhet for loven. SFTs kontroller fører til en rekke miljøforbedringer som ellers i liten grad ville blitt gjennomført.

Det er konstatert ett eller flere avvik ved fire av fem av SFTs kontroller i 1999. Dette er på linje med resultatene de foregående to årene. Avvikene omfatter alle typer brudd på regelverket, fra forhold med helse/miljøskadelige konsekvenser til regelverksbrudd uten slike umiddelbare skadevirkninger. Resultatene viser at de kontrollerte virksomhetene kan forbedre sitt miljøarbeid, samtidig som de indikerer at SFTs kontrollvirksomhet er målrettet og at kontrollobjekt og kontrolltema prioriteres riktig.

Resultatene viser en klar sammenheng mellom hyppighet av kontroll og overholdelse. Av de hyppigst kontrollerte virksomhetene har alle nå etablert internkontroll, mens nesten 40 prosent av virksomhetene som sjelden kontrolleres mangler internkontroll. Fortsatt mangler mange virksomheter grunnleggende risikovurderinger. En risikovurdering er basisen for internkontrollarbeidet på virksomheten, og SFT ser alvorlig på de tilfellene der dette mangler helt.

Kontroller fører til at importører, produsenter og omsettere av helse- og miljøfarlige kjemikalier er blitt mer bevisst sitt ansvar. Mange produkter er blitt riktigere merket med informasjon og advarsler, og farlige kjemikalier er byttet ut med mindre farlige som en følge av SFTs kontroller.

Det viktigste resultatet av SFTs kontrollvirksomhet er imidlertid den forebyggende virkningen kontrollene har. Virksomhetene vet at SFT kan komme på kontroll og gi reaksjon dersom regelverket ikke overholdes.

SFT vil fortsette en risikobasert og målrettet kontrollaktivitet i 2000.

Rapporten gir en oversikt over hovedprioriteringene SFT gjorde i sin kontrollvirksomhet i 1999. Den omhandler også beskrivelser av omfang, kontrollmetoder, temaer og en del hovedresultater, og hvordan SFT følger opp virksomheter som bryter regelverket.

Joakim Lystad

Direktør for SFTs beredskaps- og kontrollavdeling

Oslo, september 2000

Innhold

1	SAMMENDRAG	6
1.1	Kontrollresultater.....	6
1.2	Reaksjon	7
2	HENSIKT OG PRIORITERINGER I 1999	8
3	KONTROLLOMFANG OG TEMA	9
3.1	Totalt.....	9
3.2	Oversikt over hvilke kontrollformer som er benyttet og omfanget av disse	10
3.2.1	Systemrevisjoner	10
3.2.2	Inspeksjoner.....	10
3.2.3	Utrykningsinspeksjoner	10
3.2.4	Andre kontroller	10
3.3	Oversikt over hva som har vært vektlagt ved kontrollene.....	11
3.4	Industrikontroll	12
3.4	Kjemikaliekontroller.....	12
4	KONTROLLRESULTATER	14
4.1	Totalt.....	14
4.2	Internkontroll	15
4.2.1	Risikokartlegging	15
4.2.2	Rutiner som avdekker, retter opp og forebygger overtredelser	16
4.2.3	SFTs vurdering	17
4.2.4	Konsekvens for framtidig tilsyn	17
4.3	Prosessanlegg	17
4.3.1	Ulovlige utslipp	17
4.4	Produksjonsavfall	17
4.5	Spesialavfall	17
4.6	Kjemikalier	18
4.7	Andre kontroller	18
4.7.1	Kontroll av Produktkontrollloven og underliggende forskrifter på Svalbard.....	18
5	KONTROLLORDNINGEN I GRENLAND	19
5.1	Overvåking av luftkvaliteten i Grenland	19
6	OPPFØLGING OG REAKSJON	21
6.1	Karakterisering av kontrollresultater	21
6.2	Reaksjoner	21
6.3	Resultater i 1999	22
7	VEDLEGG	23
7.1	Beskrivelse av SFTs tilsyn	23
7.1.1	Kontrollen.....	23
7.1.2	Reaksjon etter kontroll	23
7.2	Beskrivelse av SFTs prioriteringer ved valg av kontrollobjekt og tema	23
7.2.1	Risikobasert tilsyn	23
7.2.2	Kontrollklasser	24
7.3	SFTs kontrollmetodikk.....	24

7.3.1	Bedriftenes egenrapportering	24
7.3.2	Inspeksjoner (verifikasjoner).....	25
7.3.3	Systemrevisjoner (flerdagskontroller)	25
7.3.4	Utrykningsinspeksjoner	25
7.3.5	Andre kontroller	26
7.4	Forklaring til SFTs karakterisering av kontroller	26
7.4.1	A. Internkontroll	26
7.4.2	B. Prosessanlegg	26
7.4.3	C. Produksjons- og forbruksavfall.....	27
7.4.4	D. Spesialavfall.....	28
7.4.5	E. Kjemikalier.....	29
7.4.6	F. Beredskap	30
7.4.7	G. Diverse	31

1 Sammendrag

SFT gjennomførte i 1999 totalt 515 kontroller, fordelt på 49 revisjoner, 186 inspeksjoner, 34 utrykninger og 246 andre kontroller med ulike typer av verifikasjon. SFTs kontrollvirksomhet retter seg i hovedsak mot industriell virksomhet med utslippstillatelse fra SFT, såkalt industrikontroll, og produsenter, importører og omsettere av helse- og miljøskadelige kjemikalier/produkter, såkalt kjemikalie- og produktkontroll.

SFTs kontrollvirksomhet er *risikobasert*. Dette innebærer at etaten kontrollerer og eventuelt reagerer overfor de virksomheter hvor sannsynligheten for og konsekvensen av brudd på regelverket er størst. Det er derfor ikke et statistisk representativt utvalg av norske virksomheter som er kontrollert. Rapporten er derfor ikke en tilstandsrapport over miljøforholdene i norsk næringsliv. Fokus for kontrollene vil endres fra år til år, samtidig som også kravene (lover, forskrifter og tillatelser) endres. En del av resultatene er derfor ikke sammenliknbare fra år til år.

Helse- og miljøfarlige kjemikalier og produkter har de siste årene vært et prioritert område for SFT. I 1999 er det bl.a. gjennomført aksjoner rettet mot kjemikalier i detaljvarehandelen.

I 1999 gjennomførte SFT kontroller på Svalbard rettet mot lagringsforhold for olje og oljeprodukter og av virksomheter som håndterer helse- og miljøfarlige kjemikalier og avfall.

I forbindelse med overgangen til år 2000 og de datatekniske problemene dette kunne medføre, har SFT gjennom hele 1999 fokusert særskilt på bedriftenes håndtering av denne problemstillingen ved våre industrikontroller.

1.1 Kontrollresultater

Kontrollerfaringer gjennom flere år viser at det er en klar sammenheng mellom kontroll og etterlevelse. Bedrifter som kontrolleres sjelden har flere og ofte mer alvorlige avvik enn de som kontrolleres hyppigere.

Det er konstatert ett eller flere *avvik* ved 79 % av de aktuelle kontrollene i 1999. Dette er på samme nivå som de to foregående år. Et *avvik* er manglende etterlevelse av regelverket, uavhengig av konsekvens eller omfang.

Resultater gjennom flere år viser at de bedriftene som har utslippstillatelse fra SFT og som derfor kontrolleres jevnlig, i økende grad etterlever forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (HMS-forskriften). Fortsatt er det imidlertid alt for mange bedrifter som ikke har en fungerende internkontroll.

Kontroller av bedrifter uten utslippstillatelse viser at disse ikke har hatt den samme forbedringen i etterlevelse av HMS-forskriften som bedrifter med utslippstillatelse. Bedrifter uten utslippstillatelse blir også kontrollert sjeldnere.

Utslippstillatelsens grenser for utslipp til vann er brutt en eller flere ganger på 46 % av alle bedriftene der dette er kontrollert. Tilsvarende krav til utslipp til luft brytes av 16 %.

Kontrollene av kjemikalierregelverk hos mindre bedrifter viser at det fortsatt er mange bedrifter som ikke kjenner regelverket, og at kompetansen på dette området generelt er lav. Bruken av hormonhermende stoffer er på vei ned på de kontrollerte bedriftene.

1.2 Reaksjon

Drøyt 100 bedrifter har fått varsel om at de, hvis de ikke retter opp spesifiserte forhold, vil kunne bli ilagt tvangsmulkt eller forurensningsgebyr. De fleste har rettet opp forholdene innen en gitt frist, men SFT har måttet gjøre vedtak om tvangsmulkt for ca 1/3 av tilfellene. Flertallet av disse sakene dreier seg om manglende oppdatering av kjemikaliedata i Produktregisteret, og er derfor ikke et resultat av kontroll ute på virksomhetene.

Kontrollene i 1999 har medført at SFT mener det er behov for sjeldnere oppfølging av 5,5% av bedriftene, og særskilt (tettere) oppfølging av 5,8% av bedriftene.

Ti bedrifter er vurdert politianmeldt etter kontroller i 1999. Fem saker er besluttet anmeldt, mens fire saker fortsatt er under vurdering. I en sak er det besluttet å ikke anmelde. To saker er avsluttet med at bedriftene har vedtatt forelegg.

SFT bruker resultatene og erfaringene fra alle gjennomførte kontroller aktivt i planleggingen av framtidige kontroller. Resultatene fra 1999 tilsier at vi fortsatt vil øke fokus på bedriftenes *systematiske* arbeid for å overholde krav (internkontroll).

2 Hensikt og prioriteringer i 1999

Kontroll med eventuell etterfølgende reaksjon er et selvstendig miljøvernpolitisk virkemiddel på lik linje med forskrifter, utslippstillatelser, miljøavgifter, informasjon osv. Hensikten med kontroll er å:

- *Beskytte miljøet og menneskers helse*
Kontroll er et nødvendig virkemiddel for å sikre faktisk etterlevelse av myndighetskrav om beskyttelse av helse og miljø.
- *Sikre likhet for loven*
Virksomheter som unnlater å følge miljøreguleringer kan ha en økonomisk fordel. Kontroll bidrar til å sikre like konkurransevilkår i næringslivet.
- *Sikre erfaringstilbakeføring*
Kontroll er viktig for myndighetenes egen kompetanse, både for å kunne stille riktige og kontrollerbare krav, og for å kunne velge riktige virkemidler.

SFT gjennomfører et risikobasert tilsyn. Dette innebærer at etaten kontrollerer og eventuelt reagerer overfor de virksomheter hvor *sannsynligheten for og konsekvensen av* brudd på regelverket er størst.

SFT setter opp sin årlige kontrollportefølje ut fra to hensyn – basiskontroll og spesialkontroll. Med basiskontroll menes et minimum av myndighetskontroll som er nødvendig for å tilstrebe etterlevelse av de ulike reguleringer. Med spesialkontroll menes myndighetskontroll som i hovedsak er rettet mot prioriterte miljøproblemer. *Det vises til 7.2 for en nærmere beskrivelse av basis- og spesialkontroller.*

Helse- og miljøfarlige kjemikalier og produkter var i 1999 fortsatt et prioritert område for SFT. Spesialkontrollene var hovedsakelig rettet mot dette området.

I tillegg til å velge ut hvilke virksomheter som skal kontrolleres, må det ved enhver kontroll også tas stilling til hva som skal kontrolleres. Hva den enkelte kontroll fokuserer på, vil variere og avhenger bl.a. av tidligere erfaringer med virksomheten og bransjen. I 1999 var det i likhet med tidligere år også valgt ut enkelte tema (innsatstema) som alltid skulle kontrolleres der hvor dette var relevant.

SFTs innsatstema for 1999 var:

- *Risikovurdering med fokus på kjemikalier.*
I forskrift om systematisk helse-, miljø og sikkerhetsarbeid §5, 2. ledd pkt. 6, er det stilt krav om at virksomheten skal kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene. Er det farer og problemer knyttet til kjemikalier, skal dette være med i risikokartlegging og handlingsplaner.
- *År 2000 problemer (innsatstema fra oktober 1998 og i hele 1999).*
Datamaskinstyrte styrings- og informasjonssystemer er vanlige i overvåkning og regulering av utstyr og prosesser av betydning for utslippsforholdene. Overgangen til år 2000 kunne medføre at datamaskinstyresystemer ikke ville funksjonere tilfredsstillende. En mulig konsekvens kunne blitt driftsproblemer og utfall av anlegg med forhøyede og/eller akutt utslipp som følge. SFT har i sine kontroller fokusert på virksomhetenes kartlegging av farer og problemer knyttet til overgangen til år 2000.

3 Kontrollomfang og tema

SFT gjennomførte i 1999 i alt 515 kontroller av forskjellige slag. SFTs kontrollvirksomhet retter seg i hovedsak mot industriell virksomhet med utslippstillatelse fra SFT (industrikontroll) og produsenter, importører og omsettere av helse- og miljøskadelige kjemikalier/produkter (kjemikalie- og produktkontroll).

Kjemikalie- og produktkontrollen var i 1999 i hovedsak rettet mot ozonreducerende stoffer, bilpleiemidler, maling- og lakkprodukter, kjemikalier i offshoreindustrien og kjemiske produkter i detaljvarehandelen.

Internkontroll, håndtering av kjemikalier og produkter, prosessanlegg (bl.a. rensing, drift og utslippsforhold) og håndtering av spesialavfall har vært viktige tema ved SFTs kontroller også i 1999. Det har spesielt vært fokusert på kartlegging av farer og problemer ved virksomhetene (risikovurdering) med vekt på kjemikalier og år 2000-problematikken.

3.1 Totalt

SFT gjennomførte i 1999 totalt 515 kontroller, i alt 49 systemrevisjoner, 186 inspeksjoner/verifikasjoner, 34 utrykningsinspeksjoner og 246 andre kontroller med ulike typer av verifikasjon. I tillegg til dette har SFT bistått Fylkesmannsembetene ved gjennomføring av fire revisjoner.

SFTs kontrollvirksomhet retter seg i hovedsak mot industriell virksomhet med utslippstillatelse fra SFT (industrikontroll) og produsenter, importører og omsettere av helse- og miljøskadelige kjemikalier/produkter (kjemikalie- og produktkontroll).

Kontrollresultater gjennom flere år viser at det i gjennomsnitt er flere og ofte mer alvorlige avvik ved bedrifter uten utslippstillatelse enn i bedrifter med slik tillatelse. Bedrifter med utslippstillatelse kontrolleres relativt regelmessig. En stadig økende andel av SFTs kontroller er derfor rettet mot mindre bedrifter uten utslippstillatelse. På disse bedriftene er det primært kjemikalierregelverk og andre forskrifter som det kontrolleres mot.

Forurensningspotensialet er imidlertid i utgangspunktet fortsatt størst ved de store industribedriftene i kontrollklasse 1 og 2. I vår kontrollpraksis må vi derfor veie sannsynlighet for avvik og konsekvens av avvik mot hverandre når vi bestemmer hvilke typer virksomheter vi velger å bruke våre kontrollressurser på. *Se nærmere om kontrollklasser i 7.2.*

Tallgrunnlaget for denne rapporten er hentet fra SFTs kontrolldatabase INKOSYS og omfatter alle kontroller som var gitt en karakteristikk og/eller registrert i INKOSYS som utført i 1999, totalt 374 kontroller. Av statistiske og tilsynstekniske grunner er ikke alle disse med i grunnlaget for alle data som presenteres. I tillegg til dette er det gjennomført 141 kontroller som ikke er registrert i INKOSYS. Dette er hovedsakelig kontroller rettet mot produsenter, importører og omsettere av helse- og miljøskadelige kjemikalier og produkter.

3.2 Oversikt over hvilke kontrollformer som er benyttet og omfanget av disse

3.2.1 Systemrevisjoner

Systemrevisjoner er en relativt omfattende kontrollform hvor SFT går igjennom hele eller deler av bedriften for å sikre at de krav som er stilt i gjeldende lover, forskrifter og i utslippstillatelsen overholdes. *Det vises til 7.3 for nærmere beskrivelse av revisjon som kontrollform.*

SFT gjennomførte i 1999 totalt 49 systemrevisjoner. 34 av kontrollene ble gjennomført ved bedrifter i kontrollklasse 1 – 4, dvs. industribedrifter med utslippstillatelse fra SFT. Kontrollklassen avspeiler bedriftens utslipps- og risikopotensial. *Se 7.2. for nærmere beskrivelse.*

De øvrige 15 revisjonene ble i hovedsak gjennomført ved virksomheter offshore og virksomheter knyttet til produksjon, omsetning eller import av helse- og miljøskadelige kjemikalier og produkter.

Internkontroll innen helse, miljø og sikkerhet (HMS) håndheves av følgende fem etater: Arbeidstilsynet, Direktoratet for brann og eksplosjonsvern, Produkt- og Elektrisitetstilsynet, Næringslivets sikkerhetsorganisasjon og Statens forurensningstilsyn/Fylkesmennenes miljøvern avdeling. De fem etatene samordner alle sine flerdags tilsyn. Samordningen skjer enten ved at myndighetene kontrollerer virksomhetene samtidig eller ved at man koordinerer kontrollene i tid.

3.2.2 Inspeksjoner

Inspeksjoner er en kortvarig verifikasjon av om utvalgte myndighetskrav overholdes i praksis. *Det vises til 7.3 for nærmere beskrivelse av inspeksjonen som kontrollform.*

SFT gjennomførte i 1999 totalt 186 inspeksjoner. 100 av kontrollene ble gjennomført ved industribedrifter i kontrollklasse 1 – 4. De øvrige er gjennomført ved "andre virksomheter". Kontroll ved "andre virksomheter" er i hovedsak knyttet til kontroll av produsenter, importører og omsettere av helse- og/eller miljøskadelige kjemikalier/produkter.

3.2.3 Utrykningsinspeksjoner

Utrykningsinspeksjoner foretas ved innrapportering / melding om brudd eller mistanke om brudd på det lovverket SFT forvalter, dersom det er behov for å klarlegge årsaks- eller ansvarsforholdene i en sak. *Det vises til 7.3 for nærmere beskrivelse av utrykningsinspeksjoner.*

Det er foretatt 34 utrykningsinspeksjoner i 1999. Av disse var 25 utrykninger til virksomheter med utslippstillatelse. 18 utrykninger ble foretatt til bedrifter med stort forurensningspotensiale, det vil si virksomheter i kontrollklasse 1 og 2. Antall og fordeling av utrykninger er på nivå med tidligere år.

3.2.4 Andre kontroller

Andre kontroller med ulike typer av verifikasjon er for eksempel gjennomføring av aksjoner, brevkontroll, støymålinger og analyser av produkter. *Det vises til 7.3 for en nærmere beskrivelse.*

I 1999 gjennomførte SFT totalt 246 andre kontroller, blant annet:

- Kontroll av kjemiske produkter i detaljvarehandelen

- Kontroll av grensekryssende transport av avfall
- Undersøkelser av forekomst av hormonhermende myknere i leker

3.3 Oversikt over hva som har vært vektlagt ved kontrollene

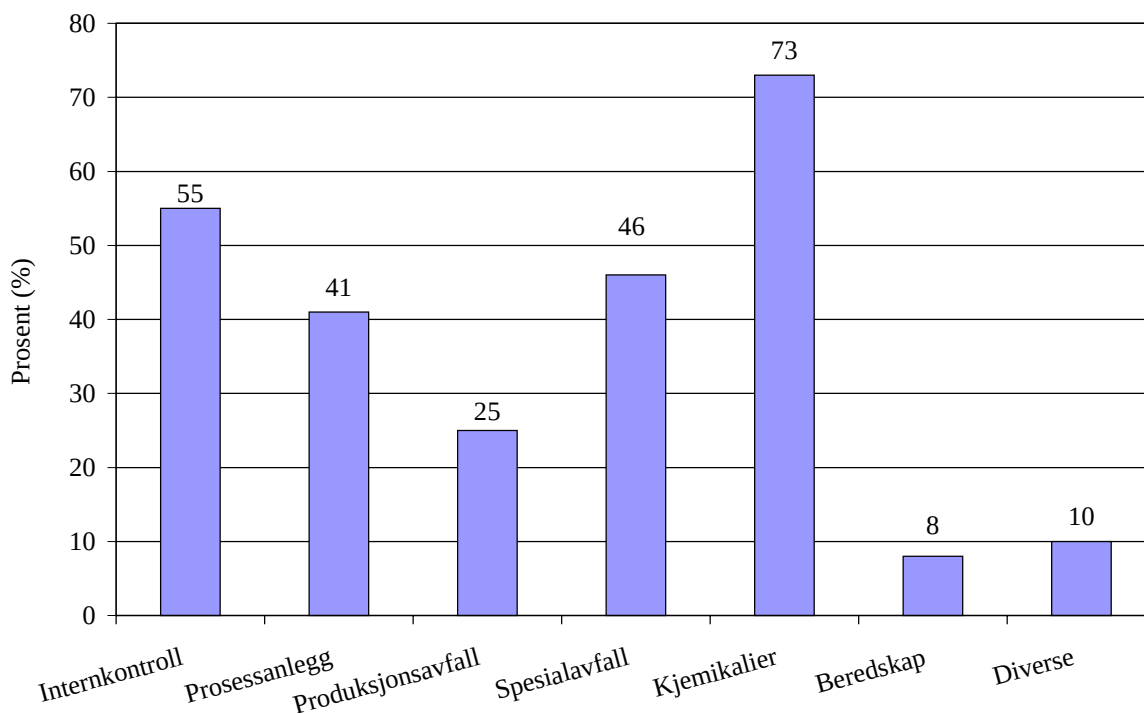
SFTs innsatstema for inneværende år, erfaringer fra tidligere kontroller, bedriftenes egenkontrollrapporter og andre saksopplysninger er avgjørende for hva som skal fokuseres ved den enkelte kontroll.

SFT deler inn sine kontroller i følgende syv hovedtema:

- Internkontrollen (krav stilt i forskrift om systematisk helse,- miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter)
- Prosessanlegg (bla. drift, vedlikehold og utslippsforhold ved produksjons/behandlingsanlegg)
- Produksjons- og forbruksavfall
- Spesialavfall
- Kjemikalier
- Beredskap
- Diverse andre forhold.

Det vises til 7.2 for nærmere beskrivelse av kontrolltemaene.

Figur 3.1 viser at internkontroll, prosessanlegg, spesialavfall og kjemikalier gjennomgående har vært viktige tema ved SFTs tilsynsvirksomhet i 1999. Dette gjelder systemrevisjoner, inspeksjoner, utrykningsinspeksjoner og enkelte andre kontroller.

Figur 3.1: Andel kontroller innen hvert hovedtema. Gjelder alle karakteriserte kontroller, inklusive virksomheter uten utslippstillatelse.

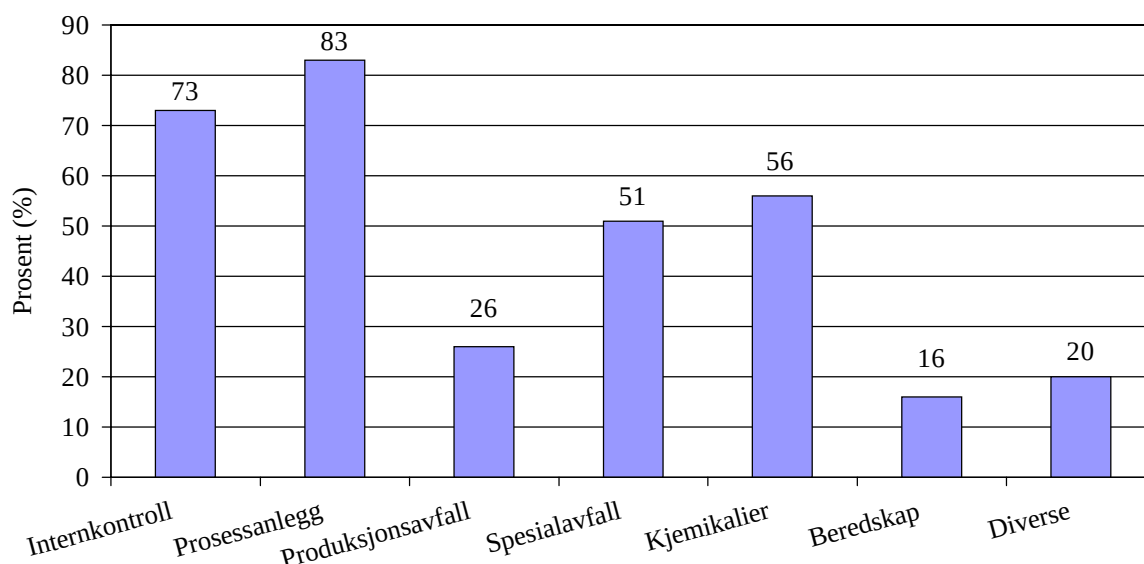
3.4 Industrikontroll

I det følgende omtales kontroller av virksomheter med utslippstillatelse fra SFT.

I 1999 gjennomførte SFT kontroll av i alt 176 virksomheter med utslippstillatelse fra SFT. Kontrollobjektene er hovedsakelig valgt ut som en del av SFTs basiskontroller. (Se 7.2 for nærmere beskrivelse.) Omfang av kontrollene og resultatene innen de forskjellige bransjene, inngår i oversikter basert på data registrert i INKOSYS.

Ved industrikontrollene har det vært lagt stor vekt på virksomhetenes internkontroll og prosessanlegg (blant annet drift, vedlikehold og utslippsforhold ved produksjons-/behandlingsanlegg).

Håndtering av spesialavfall og kjemikalier har også vært viktige tema, jamfør figur 3.2. Figuren er basert på de kontrollene som er gitt en kontrollkarakterisering pr. 1.6.2000, dvs. 173 industrikontroller. Figur 3.1 og 3.2 viser at kontroll av prosessanlegg er viktigere ved industrikontrollen enn for kontrollvirksomheten totalt. Dette er fordi de viktigste kravene i utslippstillatelsene ofte dekkes av dette hovedtemaet.

Figur 3.2: Andel kontroller innen hvert hovedtema i industrikontrollen, dvs. virksomheter i kontrollklasse 1-4.

3.4 Kjemikaliekontroller

Kjemikaliekontroller er i hovedsak rettet mot importører, produsenter og omsettere av kjemikalier og produkter. Noen kontroller er også rettet direkte mot produkter som kan inneholde helse- og/eller miljøskadelige stoffer. De fleste av de kontrollerte virksomhetene har ikke utslippstillatelse fra SFT, men omfattes av Produktkontrollen. Kontrollobjektene er hovedsakelig valgt ut som en del av SFTs spesialkontroller, dvs. myndighetskontroll rettet mot prioriterte miljøproblemer. (Se 7.2 for nærmere beskrivelse.)

Kjemikalie- og produktkontrollen var i 1999 i hovedsak rettet mot ozonreduserende stoffer, bilpleiemidler, maling- og lakkprodukter, kjemikalier i offshoreindustrien og kjemiske produkter

i detaljvarehandelen. Det ble også foretatt undersøkelser av forekomst av hormonhermende myknere i leker.

Aksjoner har vist seg å være en velegnet form for kjemikaliekontroll, der et stort antall kontrollobjekter nås i løpet av kort tid. Det ble gjennomført tre aksjoner i 1999, i tillegg til et stort antall ordinære kjemikaliekontroller. Aksjonene fokuserte på:

- Kontroll av omsetning og deklarasjonsplikt for giftige kjemikalier og produkter
- Kontroll av barnesikret emballasje og følbar merking
- Kontroll av grensekryssende transport av avfall

De to første aksjonene var rettet mot detaljvarehandelen. Kontrollen rettet mot giftige produkter var et samarbeid mellom SFT, Arbeidstilsynet, Produktregisteret og Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern (DBE). Totalt ble nesten 300 virksomheter kontrollert av disse tilsynsmyndighetene.

4 Kontrollresultater

Det er konstatert ett eller flere avvik ved ca. 79% av SFTs kontroller i 1999. Det er på samme nivå som i 1997 og 1998. Dette gjelder kontroller av typen systemrevisjoner, inspeksjoner, utrykningsinspeksjoner og enkelte andre kontroller. Resultatet omfatter regelverksbrudd med helse/miljøskadelige konsekvenser til mindre betydningsfulle avvik som regelverksbrudd uten umiddelbare helse/miljøkonsekvenser. At fire av fem av SFTs kontrollobjekter har avvik viser også at kontrollobjekt og tema prioriteres riktig. SFT vil fortsette en risikobasert og målrettet kontrollaktivitet i 2000.

Bedrifter som kontrolleres ofte har i forhold til sin kompleksitet og størrelse relativt sett færre og ofte mindre alvorlige avvik enn de som kontrolleres sjelden.

Sammenlignet med foregående år er det mindre endringer når det gjelder andel kontroller med avvik knyttet til internkontroll, prosessanlegg og virksomhetenes håndtering av kjemikalier. Det er indikasjoner på at særlig de større bedriftene gradvis får bedre og mer velfungerende internkontroll. Kontrollresultatene kan også tyde på at det skjer en positiv utvikling når det gjelder virksomhetenes håndtering av produksjons- og spesialavfall.

Kontrollresultatene tyder på at det er de store bedriftene som kontrolleres hyppigst, som har kommet lengst i innføring av internkontroll. 58% av alle virksomhetene hvor kartlegging av risiko med tilhørende tiltak er kontrollert, har avvik knyttet til dette kravet i HMS-forskriften, mens 24 % av bedriftene i kontrollklasse 1 har slikt avvik.

Det er fortsatt en rekke virksomheter som har overskridelser av utslippsgrenser til luft og vann.

Kontroller på Svalbard avdekket flere tilfeller der lagringsforholdene for olje og oljeprodukter ikke var tilfredsstillende.

Bruk av ozonreducerende stoffer og hormonhermere er redusert i de kontrollerte virksomhetene. Kontrollresultatene for kjemikaliekontrollen viser allikevel at det fortsatt er for lav kompetanse og for liten kjennskap til regelverket i mange bedrifter. Det er fortsatt et forbedringspotensiale når det gjelder de kontrollerte virksomhetenes deklarerings/melding av produkter til Produktregisteret. Det legges derfor stor vekt på informasjon ved SFTs kjemikaliekontroller.

4.1 Totalt

De funn som gjøres under en kontroll, karakteriseres enten som *avvik*, dvs overtredelse av myndighetskrav eller *anmerkning*, dvs et forhold som SFT mener det er nødvendig å påpeke for å ivareta hensynet til det ytre miljø og som *ikke* omfattes av definisjonen for avvik.

Konsekvensene av et avvik kan variere fra store overutslipp med miljøskadelige konsekvenser til mindre betydningsfulle avvik som regelverksbrudd uten umiddelbare miljøkonsekvenser.

I 1999 ble det konstatert ett eller flere avvik ved ca. 79 % av SFTs kontroller. Dette er på samme nivå som i 1997 og 1998. Dette gjelder kontroller av typen systemrevisjoner,

inspeksjoner og utrykningsinspeksjoner og enkelte andre kontroller, totalt 374 kontroller. Resultatene fra de øvrige kontrollene inngår ikke i dette.

SFT gjennomfører et risikobasert tilsyn. Dette innebærer at etaten kontrollerer og eventuelt reagerer overfor de virksomheter hvor sannsynligheten for og konsekvens av brudd på regelverk er størst.

Bedrifter i klasse 1 er ofte større og mer komplekse enn de andre bedriftene SFT kontrollerer. Dette betyr bl.a. at de både har *flere krav* som er rettet mot seg, og at de ofte har *flere aktiviteter* som er underlagt hvert krav. Potensialet for avvik vil derfor være større på en slik bedrift. Det blir allikevel ikke påvist vesentlig flere eller mer alvorlige avvik på klasse 1-bedrifter.

Situasjonen er på mange områder motsatt, dvs. at avvikene på klasse 1-bedriftene ofte er færre og mindre alvorlige enn på bedrifter som kontrolleres sjeldnere. *Konsekvensene* av avvik på klasse 1-bedriftene kan imidlertid allikevel være mer alvorlige. Eksempelvis vil konsekvensene av manglende internkontroll på en stor bedrift ofte være mer alvorlige enn på en liten, på samme måte som manglende rutiner for tilstandskontroll med lagertanker kan få mer alvorlige konsekvenser hvis det gjelder en stor tank enn hvis det gjelder en liten tank.

Det at ca. fire av fem bedrifter SFT kontrollerer har avvik, viser også at kontrollobjekt og tema prioriteres riktig. SFT vil fortsette en risikobasert og målrettet kontrollaktivitet i 2000.

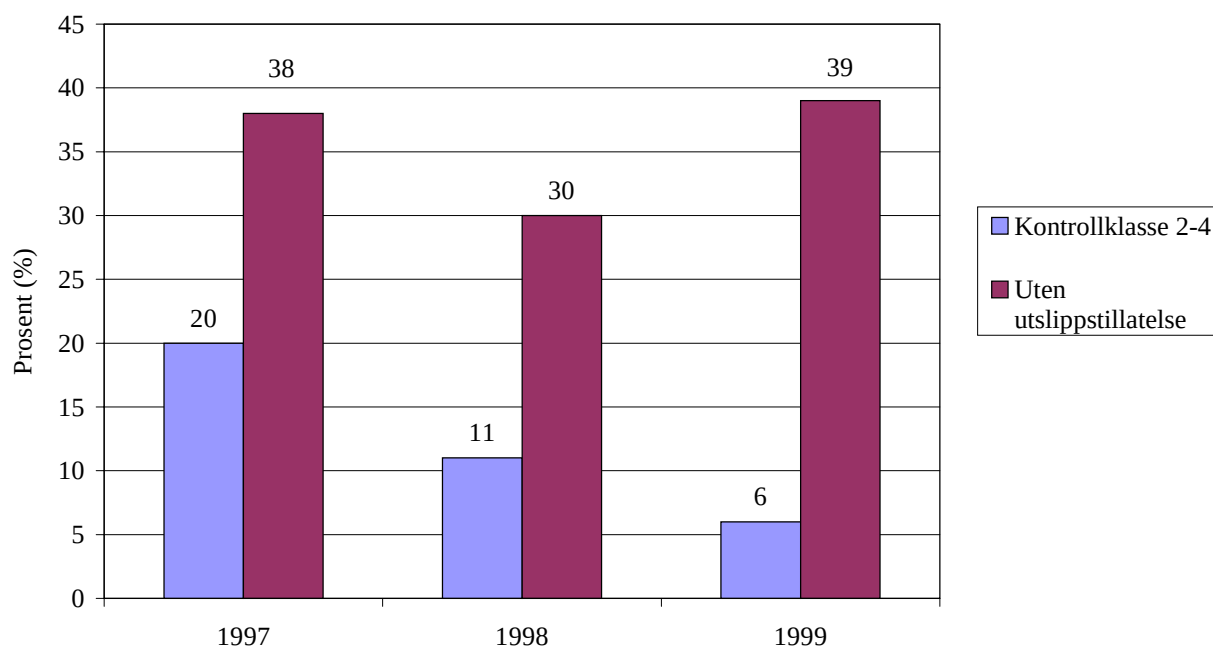
4.2 Internkontroll

Samtlige kontrollerte bedrifter i kontrollklasse 1 hadde i 1999 etablert internkontroll. I perioden 1997 til 1999 har en jevnt økende del av bedriftene i kontrollklasse 2 - 4 etablert internkontroll, jfr fig 4.1. Kontrollerte bedrifter uten utslippstillatelse, dvs. primært bedrifter som håndterer helse- og miljøfarlige kjemikalier og produkter, har ingen vesentlig endring siste tre år, og fortsatt har over en tredel ikke etablert internkontroll, til tross for at kravet om etablering av internkontroll kom i forskrift i 1992. Disse bedriftene er i gjennomsnitt noe mindre enn bedrifter med utslippstillatelse og blir sjeldnere kontrollert, mange av dem ble kontrollert for første gang i 1999.

4.2.1 Risikokartlegging

HMS-forskriften (tidligere Internkontrollforskriften) har et krav om at bedriftene skal ”kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene”. Gjennomføringen av dette er helt nødvendig for at bedriftene skal ta fatt i de viktigste problemene og iverksette de riktige tiltakene.

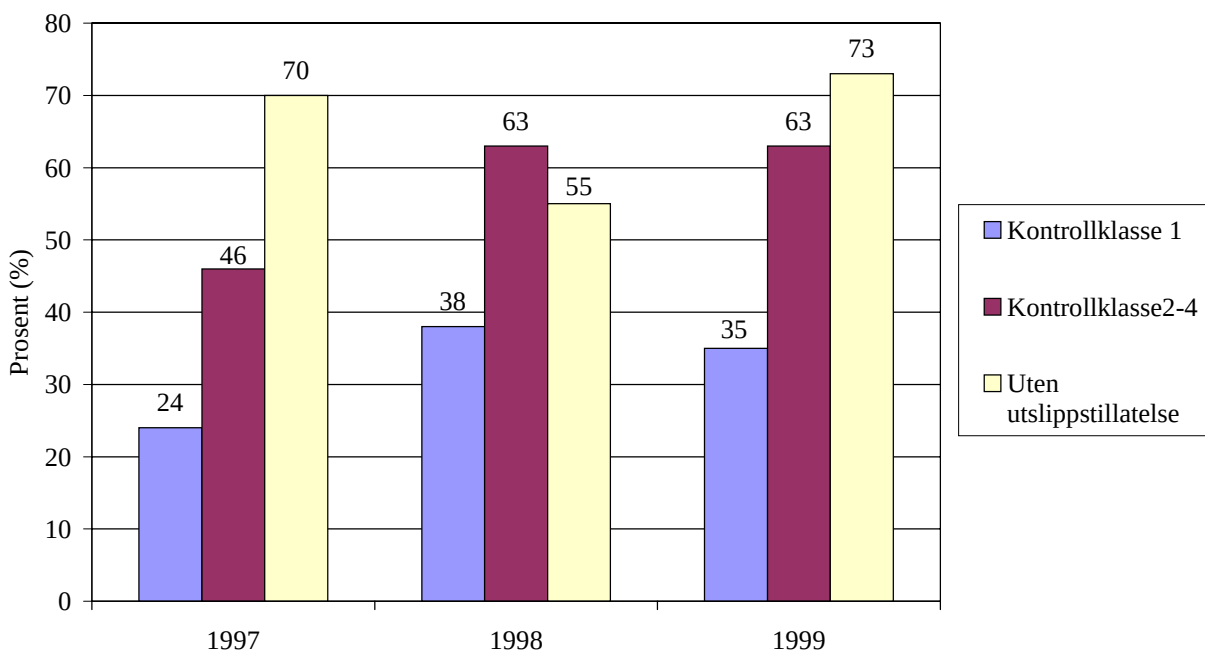
I underkant av 60% av alle bedrifter der dette er kontrollert har avvik knyttet til manglende risikokartlegging eller tilhørende handlingsplan. Dette er på nivå med tidligere år. Bedrifter i kontrollklasse 1, som blir hyppigst kontrollert, kan imidlertid vise til en redusert andel avvik innenfor dette området de siste tre år. I 1999 fikk 24 % av de aktuelle bedriftene avvik innen området. Samtidig er håndhevingen endret, slik at forhold bedriftene fikk avvik for i 1999 ikke nødvendigvis medførte avvik i igangsettingsfasen i 1997 (revidert forskrift trådte i kraft 01.01.97). Sammenligning av andel bedrifter med avvik fra kravet om risikokartlegging i 1997, 1998 og 1999 gir dermed ikke et fullt ut sammenliknbart bilde av tilstanden de samme årene.

Figur 4.1: Andel kontrollerte bedrifter som ikke har etablert internkontroll. Ingen kontrollerte bedrifter i klasse 1 har hatt avvik på dette i perioden.

4.2.2 Rutiner som avdekker, retter opp og forebygger overtredelser

For at en internkontroll skal fungere, må den, som andre kvalitetssikringssystemer kontinuerlig vedlikeholdes og forbedres. Internkontrollen må gis en form som gjør at den brukes i det daglige, og det må finnes rutiner som avdekker, retter opp og forebygger overtredelser. Dette er elementer et slikt system *må* ha for å unngå å bli en "hyllevarmer" som ikke brukes i det daglige miljøarbeidet på bedriften. Forskriften inneholder krav om at internkontrollen skal inneholde disse elementene.

Figur 4.2: Andel bedrifter med avvik på HMS-forskriftens krav om rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav.

Det er ingen vesentlig endring i andel bedrifter med avvik på disse punktene i perioden 97-99. I 1999 fikk 73 % av alle bedrifter uten utslippstillatelse avvik på dette kravet, mens 35 % av bedriftene i kontrollklasse 1 fikk avvik, jamfør figur 4.2. Også for dette kravet er håndhevingen strammet inn, slik at forhold som ga avvik i 1999 ikke nødvendigvis ville medført avvik i 1997, da forskriften var ny i sin nåværende form.

4.2.3 SFTs vurdering

Totalt sett er det vår vurdering at kontrollresultatene, korrigert for den endrede håndhevingen, viser at særlig de større bedriftene har en bedre utviklet og mer velfungerende internkontroll i 1999 sammenliknet med de foregående årene. Resultatene viser imidlertid at det fortsatt er stort behov for bedring også blant disse bedriftene når det gjelder bl.a. rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser.

4.2.4 Konsekvens for framtidig tilsyn

I 2000 vil SFT på bakgrunn av de ovenstående erfaringene fokusere spesielt på *bedriftsledelsens* ansvar for at bedriften har en fungerende internkontroll.

4.3 Prosessanlegg

Av de bedriftene som er kontrollert på dette området er det ca. 50% som har fått ett eller flere avvik. Dette er ikke vesentlig forskjellig fra tidligere år. Disse avvikene omfatter både drift, vedlikehold og utslipp fra prosessanleggene, inkludert ulovlige utslipp.

4.3.1 Ulovlige utslipp

Begrepet "ulovlige utslipp" omfatter i denne sammenheng alle registrerte brudd på utslippskrav og kan således omfatte svært kortvarige forhold uten målbare konsekvenser, men også langvarige eller kontinuerlige overutslipp som fører til irreversible miljøskader.

Fortsatt brytes utslippstillatelsens grenser for utslipp til vann en eller flere ganger på 46 % av alle bedriftene der dette er kontrollert. Tilsvarende krav til utslipp til luft brytes av 16 % av de kontrollerte bedriftene.

Det er vesentlig færre brudd på utslippskrav til vann for klasse 1-bedrifter (22 %) enn for gjennomsnittet av de kontrollerte bedriftene. For utslipp til luft er ikke det statistiske materialet godt nok til trekke noen slike slutninger.

4.4 Produksjonsavfall

Av de bedriftene som er kontrollert på dette området i perioden 1997-1999, har det vært en nedgang i andel avvik. I 1997 fikk ca. 26% ett eller flere avvik vedrørende produksjonsavfall, i 1998 ca. 14%, og i 1999 ca. 11%.

4.5 Spesialavfall

Spesialavfall har i flere år vært et område med relativt mange og alvorlige avvik. De siste årene har det også oppstått brann i spesialavfallet i flere mottaksanlegg. Det har ikke vært noen endring i andel kontrollerte bedrifter med avvik på spesialavfallsområdet siden i fjor. 34% av

166 bedrifter fikk ett eller flere avvik knyttet til sin håndtering av spesialavfall. Det var brann i spesialavfall på et stort anlegg for spesialavfall i 1999, som medførte en utrykning fra SFTs side.

4.6 Kjemikalier

Kjemikalier er et prioritert område for SFTs kontrollaktiviteter, og temaet berøres ved de fleste kontrollene som utføres. Ingen av bedriftene som ble plukket ut som potensielle brukere av ozonreduserende stoffer fikk avvik knyttet til slik bruk. Bruk av hormonhermende stoffer er ikke forbudt, men myndighetene ønsker disse kjemikaliene utfaset. Kontrollene i 1999 viser at det fortsatt er mange bedrifter som bruker slike stoffer. Mange av disse har startet arbeidet med å finne erstatningsstoffer til sine produkter, slik at det er en positiv utvikling.

Kontrollresultatene for kjemikaliekontrollen viser allikevel at det fortsatt er for lav kompetanse og for liten kjennskap til regelverket i mange bedrifter, selv om enkelte bransjer gjennomgående har høy standard. Det er fortsatt et forbedringspotensiale når det gjelder de kontrollerte virksomhetenes deklaring/melding av produkter til Produktregisteret. Det legges derfor stor vekt på informasjon ved SFTs kjemikaliekontroller.

4.7 Andre kontroller

4.7.1 Kontroll av Produktkontrollen og underliggende forskrifter på Svalbard

For første gang ble det i 1999 gjennomført kontroll av den del av regelverket på kjemikalie- og avfallsområdet som SFT forvalter og som gjelder på Svalbard. Med ett unntak ble det ikke funnet noen importører eller produsenter av kjemikalier, men kontrollen viste at regelverket er lite kjent blant omsettere og brukere. Det ble ikke påvist utstyr med PCB, verken i bruk eller lagret, og det ble ikke påvist avvik knyttet til ozonreduserende stoffer.

Kontrollen viste at 7 av 9 kontrollerte virksomheter som lagrer olje og oljeprodukter hadde mangelfull sikring mot akutte utslipp fra tanker. En av virksomhetene hadde også store mangler knyttet til sitt fatlager. På Svalbard er tankanleggene de største potensielle kildene til utslipp på land. SFT følger opp forholdene sammen med Sysselmannen på Svalbard.

5 Kontrollordningen i Grenland

I forbindelse med etablering av petrokjemisk virksomhet i Bamble i 1974, ble de største bedriftene i Grenland pålagt å finansiere en egen kontroll- og luftovervåkingsordning i området. I 1999 var syv bedrifter med i denne kontrollordningen; Hydro Porsgrunn Industripark, Hydro Rafnes (nå Hydro Polymers), Borealis, Eramet Norway, Norske Skog Union, Norcem Brevik og NOAH.

SFTs seksjon for kontroll og overvåking i Grenland har som hovedoppgave å kontrollere utslippene fra disse bedriftene, overvåke luftkvaliteten i området og informere befolkningen om miljøforholdene. Utgiftene til SFTs kontroll- og overvåkingsarbeid blir finansiert av de syv bedriftene etter en fordelingsnøkkel.

Kontrolloppgavene blir gjennomført etter samme system som ellers i landet og resultatene inngår i denne rapporten. I tillegg til inspeksjoner og systemrevisjoner blir det gjennomført enkelte utslippsmålinger, som måling av diffuse utslipp av hydrokarboner fra de petrokjemiske anleggene ved Borealis og Hydro Rafnes, målinger av utslipp til luft og vann samt måling av støynivåer i områdene rundt bedriftene.

SFT mottar klager fra befolkningen og meldinger om utslippsepisoder fra bedriftene. Dette er viktig informasjon for SFT, og benyttes både for kontrollvirksomheten og luftovervåkingen.

Det utgis en egen årsrapport for SFTs aktiviteter i Grenland.

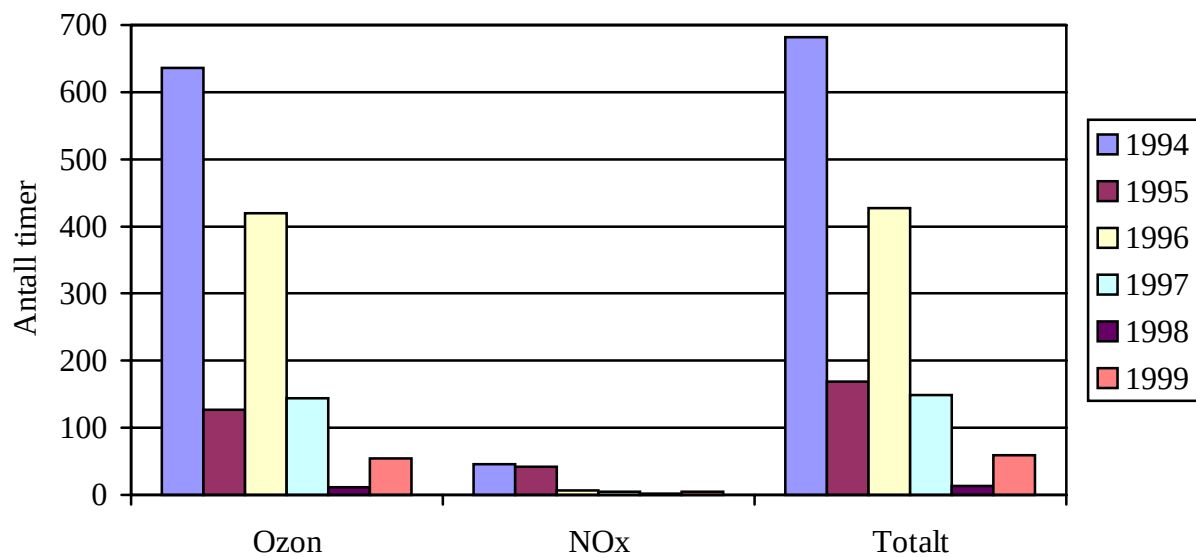
Tabell 5.1: Oversikt over antall kontroller, klager og bedriftsmeldinger mottatt av SFT i 1997, 1998 og 1999.

Type	1997	1998	1999
Systemrevisjoner	6	5	6
Inspeksjoner	9	7	10
Utrykningsinspeksjoner	4	5	5
Stikkprøve-/støymålinger	9	6	6
Målinger av diffuse utslipp	1	2	1
Bedriftsmeldinger	100	68	64
Klager fra befolkningen	107	136	106

5.1 Overvåking av luftkvaliteten i Grenland

SFT har et overvåkingssystem som automatisk overvåker luftkvaliteten i Grenland.

I 1999 ble det registrert 59 timer med forurensninger høyere enn SFTs anbefalte grenser for god luftkvalitet på målestasjonene Klyve, Ås og Knarrdalstrand. Som vist i diagrammet under var det i hovedsak bakkenær ozon som overskred grenseverdiene. Det var flere overskridelser i 1999 enn året før, men i årene 1994-97 var antall overskridelser betydelig høyere.

Figur 5.1: Antall timer over SFTs anbefalte grenser for god luftkvalitet, målt i Skien og Porsgrunn.

6 Oppfølging og reaksjon

Det er behov for sjeldnere oppfølging etter 5,5% av kontrollene i 1999. Det er behov for rutinemessig oppfølging etter 86 % av kontrollene og særskilt oppfølging etter 5,8 % av kontrollene.

Utover dette er det med bakgrunn i bl.a. kontrollaksjonen i detaljhandelen gitt pålegg til et stort antall importører/produsenter av helse- og miljøfarlige kjemikalier/produkter om å sende inn opplysninger vedrørende deklareringsplikt.

Ti virksomheter er vurdert politianmeldt på grunnlag av SFTs tilsyn i 1999. Etter en nærmere vurdering vil 5 av virksomhetene bli anmeldt. For fire av virksomhetene er vurderingen ikke avsluttet. I en sak er det besluttet å ikke anmelde forholdet. To saker er avsluttet med forelegg som bedriftene har vedtatt.

6.1 Karakterisering av kontrollresultater

Resultatene av kontrollen har innvirkning på hvordan virksomhetene følges opp i etterkant. Etter en kontroll karakteriseres virksomhetene på følgende måte:

- Bør følges opp sjeldnere
- Bør følges opp rutinemessig
- Bør følges opp særskilt
- Bør følges opp særskilt og bør vurderes politianmeldt

Rutinemessig oppfølging innebærer at SFT forsikrer seg ved skriftlig bekreftelse fra virksomheten om at korrigerende tiltak er iverksatt eller at det foreligger en tidsplan for gjennomføring av tiltak. For virksomheter som skal følges opp sjeldnere, vil neste kontroll kunne utsettes i forhold til hva frekvensen av basiskontrollen tilsier.

Ved virksomheter som bør følges opp særskilt, vil SFTs kontrollhyppighet øke for å sikre at korrigerende tiltak er iverksatt og for å sikre at ikke forholdene gjentar seg.

6.2 Reaksjoner

Et avvik er en manglende etterlevelse av et myndighetskrav, bedriftene har derfor normalt en plikt til selv å rette opp påviste avvik umiddelbart. SFTs første reaksjon på et påvist avvik vil vanligvis være en påpeking av denne plikten. SFT kan også benytte andre reaksjoner.

Hvilken type reaksjon som gis er avhengig av alvorligheten ved de funn som blir gjort i forbindelse med kontrollen. I utgangspunktet vil bedrifter der SFTs kontroll har påvist avvik få tilsendt en rapport vedrørende kontrollen og de påviste funnene, og et reaksjonsbrev.

Reaksjonsbrevet inneholder en påpeking av bedriftens plikt til å rette opp avvikene. Normalt må virksomhetene utføre korrigerende tiltak for å rette opp avvik slik at driften skjer i henhold til gitte krav. I de tilfeller hvor korrigerende tiltak ikke utføres, kan det være aktuelt å knytte enkeltvedtak til oppfølgingen. Dette kan være vedtak om forurensingsgebyr, tvangsmulkt eller driftsstans.

I alvorlige tilfeller kan avvik være så graverende at SFT mener de bør straffeforfølges.
Hvilke reaksjoner som gis er nærmere omtalt i 7.1.

6.3 Resultater i 1999

Resultatene fra SFTs karakteriserte kontroller i 1999 viser at det er behov for sjeldnere oppfølging etter 5,5% av kontrollene, rutinemessig oppfølging etter 86% av kontrollene og behov for særskilt oppfølging etter 5,8% av kontrollene. I tillegg til dette er det med bakgrunn i kontrollaksjon i detaljhandelen gitt pålegg til et stort antall importører/produsenter av helse- og miljøfarlige kjemikalier/produkter om å sende inn opplysninger vedrørende deklareringsplikt.

Ti virksomheter er vurdert politianmeldt på grunnlag av SFTs tilsyn i 1999. Etter en nærmere vurdering vil 5 av virksomhetene bli anmeldt. Sakene oversendes politiet og dokumentene er unntatt offentligheten inntil de er ferdigbehandlet, jf. offentlighetsloven §6 nr. 5. I en sak er det besluttet å ikke anmelde. For de resterende fire bedrifter er vurderingen ikke avsluttet. Av de anmeldte sakene er to avgjort. Begge bedriftene har vedtatt forelegg ilagt av Økokrim.

Mer enn 100 bedrifter har fått varsel om at de, hvis de ikke retter opp spesifiserte forhold, vil kunne bli ilagt tvangsmulkt eller forurensningsgebyr. De fleste har rettet opp forholdene innen en gitt frist, mens SFT har gjort vedtak om tvangsmulkt i ca. 35 tilfeller. De fleste sakene dreier seg om manglende oppdatering av kjemikaliedata i Produktregisteret, og er derfor ikke et resultat av SFTs kontroller ute på virksomhetene. Disse bedriftene kommer derfor i tillegg til de 515 kontrollene rapporten primært fokuserer på.

7 Vedlegg

7.1 Beskrivelse av SFTs tilsyn

Tilsynsarbeidet består av *kontroll* og *reaksjon*.

7.1.1 Kontrollen

Kontrollen er en undersøkelse av om virksomheten følger forurensningsmyndighetenes lover, forskrifter og enkeltvedtak. Kontroll utføres i form av gjennomgang av egenrapportering fra virksomhetene, systemrevisjoner, inspeksjoner, utrykningsinspeksjoner og andre kontroller. *Kontrollformene er nærmere omtalt i 7.3.*

Kontrollrapportene beskriver avvik og anmerkninger. Avvik representerer overtredelse av myndighetskrav, mens anmerkninger er forhold som SFT mener det er nødvendig å påpeke for å ivareta ytre miljø og som ikke omfattes av definisjonen for avvik. I tillegg omtales i noen grad konkrete handlinger SFT synes er positive for miljøet.

7.1.2 Reaksjon etter kontroll

Hvilken type reaksjon som gis er avhengig av alvorligheten ved de funn som blir gjort i forbindelse med kontrollen. De kontrollerte virksomhetene må utføre korrigerende tiltak for å rette opp avvik slik at driften skjer i henhold til aktuelle krav. SFT benytter følgende virkemidler for å oppnå dette:

- Påpeking av plikten til å rette opp *avvikene*. SFT ber eller pålegger i tillegg virksomheten å beskrive korrigerende tiltak innen en frist.
- Enkeltvedtak om korrigerende tiltak overfor avvik.
- Enkeltvedtak kan treffes i de tilfeller hvor korrigerende tiltak ikke er gjennomført. Slike enkeltvedtak kan være vedtak om forurensningsgebyr, tvangsmulkt, driftsstans eller å tilbakekalle produkt.

SFT ber virksomhetene om å gi sin vurdering av anmerkningene og redegjøre for hvilke tiltak de eventuelt vil iverksette for å bedre forholdene.

Politianmeldelse med krav om straffeforfølgning gjøres etter grundig vurdering mot virksomheter med særlig graverende avvik. I motsetning til andre reaksjoner benyttes ikke anmeldelse som et virkemiddel til å utløse korrigerende tiltak. Straffeforfølgning ses på som et generalpreventivt virkemiddel.

7.2 Beskrivelse av SFTs prioriteringer ved valg av kontrollobjekt og tema

7.2.1 Risikobasert tilsyn

SFT gjennomfører et risikobasert tilsyn. Dette innebærer at etaten kontrollerer og eventuelt reagerer overfor de virksomheter hvor *sannsynligheten for og konsekvensen av* brudd på regelverket er størst.

En stor sannsynlighet for brudd på regelverket kan skyldes at virksomheten drives for dårlig eller at det å begrense utslippene er spesielt vanskelig eller ømfintlig. Det kan også skyldes at virksomhetene ikke har satt seg inn i eller kjenner til regelverket den skal forholde seg til. Ut fra

sine erfaringer angir kontrollørene etter hver kontroll om vedkommende virksomhet bør ha hyppig, normal eller lavere kontrollfrekvens.

7.2.2 Kontrollklasser

Konsekvensen av et brudd på regelverket kan være stor fordi et mulig utslipp er stort eller fordi resipienten som et utslipp går til, er spesielt sårbar. Virksomheter med utslippstillatelse fra SFT er delt inn i 4 kontrollklasser ut fra utslippstype og resipientforhold.

Virksomheter i kontrollklasse 1 har størst forurensningspotensial, og blir hyppigst kontrollert, mens virksomheter i kontrollklasse 4 har minst forurensningspotensial og blir sjeldnest kontrollert.

Virksomheter uten utslippstillatelse er ikke inndelt i kontrollklasser. De kan allikevel omfattes av forurensningslovgivningen eller produktkontrolllovgivningen. Konsekvenser av brudd på regelverk kan for eksempel være at en forbruker får helseskade fordi et produkt ikke er korrekt merket med advarsel og informasjon.

Basiskontroll

SFT setter opp sin årlige kontrollportefølje ut fra to hensyn - basiskontroll og spesialkontroll. Med basiskontroll menes et minimum av myndighetskontroll som er nødvendig for å tilstrebe etterlevelse av de ulike reguleringer. I 1999 planla SFT basiskontroll i form av:

- Systemrevisjon overfor ca. 1/4 av virksomhetene i kontrollklasse 1, overfor ca. 1/6 av virksomhetene i kontrollklasse 2 og overfor noen få av virksomhetene i kontrollklasse 3.
- Inspeksjon ved de fleste av de resterende virksomhetene i kontrollklasse 1, overfor ca. 1/3 av virksomhetene i kontrollklasse 2, overfor ca. 2/5 av virksomhetene i kontrollklasse 3 og overfor noen få virksomheter i kontrollklasse 4.

Etaten gjennomførte også basiskontroll overfor virksomheter uten utslippstillatelse. Dette gjelder for eksempel virksomheter med produkter i Produktregisteret eller bedrifter med spesielle dispensasjoner fra forskrifter gitt av SFT.

Spesialkontroll

Med spesialkontroll menes myndighetskontroll som i hovedsak er rettet mot prioriterte miljøproblemer som for eksempel kjemikalier og klimagasser. For at innsatsen skal ha noen mening, må man være noenlunde trygg på at kontroll vil være et effektivt virkemiddel for å redusere de aktuelle miljøproblemene. Spesialkontroll kan f.eks. være aksjoner rettet mot en spesiell bransje eller produkt, mot prioriterte utslippskomponenter eller innen et geografisk område. Spesialkontroll har som basiskontroll, til hensikt å bidra til etterlevelse av reguleringer.

Behovet for spesialkontroll vil variere avhengig av hvilke miljøproblemer som er prioritert og i hvilken grad kontroll vil være et effektivt virkemiddel i forhold til disse.

7.3 SFTs kontrollmetodikk

7.3.1 Bedriftenes egenrapportering

Bedriftenes egenrapportering er den mest omfattende kontrollform for større konsesjonsbelagt industri. Alle bedrifter i kontrollklasse 1 og 2 samt de aller fleste i kontrollklasse 3, totalt 350 - 400 bedrifter, skal årlig rapportere sine utslipp til SFT. Her inngår en rapportering av bedriftenes utslipp i forhold til kravene i utslippstillatelsen, en redegjørelse for eventuelle avvik fra

gjeldende krav og en oversikt over bedriftens totale årlige utslipp av forurensende stoffer. Resultatene fra egenrapporteringen benyttes både som grunnlag for SFTs rapportering over utslipp fra forurensende industri og til utvelgelse av bedrifter som skal inspiseres eller revideres. Alle virksomhetene får tilbakemelding fra SFT på sin egenrapportering.

7.3.2 Inspeksjoner (verifikasjoner)

Inspeksjoner er kortvarige kontrollbesøk ved en virksomhet. Inspeksjonens innhold varierer ut fra bedriftstype og lovverk som skal kontrolleres. Inspeksjon er en kortvarig verifikasjon av om utvalgte myndighetskrav overholdes i praksis.

Kjemikaliekontrollen er rettet mot produsenter, importører og omsettere av kjemikalier og produkter for å kontrollere at krav gitt i lover og forskrifter overholdes. Kontrollen rettes til dels mot aktører i markedet som er kjent av SFT (pga. dispensasjon fra gitte krav eller registrering i Produktregisteret). En annen viktig del av kontrollaktiviteten tar utgangspunkt i å avdekke importører og produsenter som ikke allerede er kjent for SFT, for å etterse at de særskilte krav innenfor kjemikalielovgivningen er kjent og blir fulgt. Ved disse inspeksjonene kontrolleres bedriftenes overholdelse av Produktkontrollloven, gjeldende regelverk for kjemikalier og avfall og oppfølging av tidligere påbud. Stikkprøver (ved analyse av produkter) brukes også av kjemikaliekontrollen for å undersøke et produkts innhold av spesielle stoffer.

Industrikontrollens inspeksjoner kontrollerer at kravene i utslippstillatelser, forskrifter og lover overholdes, samt oppfølging av pålegg gitt ved tidligere kontroller. I praksis er det en visuell sjekk av renseanlegg og målestasjon, enkel prøvetaking, sjekk av journaler, instruksjoner og rapporteringsrutiner, kontroll av håndtering og disponering av kjemikalier, avfall og spesialavfall. Inspeksjonen omfatter også en gjennomgang av produksjonsforhold og produksjonsprosess. Inspeksjonene brukes også som et ledd i oppfølgingen av bedriftenes egenrapportering. I forbindelse med inspeksjonene tas det gjerne stikkprøver for å undersøke en bedrifts utslipp av ulike komponenter til luft eller vann.

7.3.3 Systemrevisjoner (flerdagskontroller)

Dette er en relativt omfattende kontrollform hvor SFT går igjennom hele eller deler av bedriften for å sikre at de krav som er stilt i gjeldende lover, forskrifter og i utslippstillatelsen overholdes.

En vesentlig del av denne kontrollen er gjennomgang av bedriftens internkontrollsystem dvs. bedriftens egne rutiner, prosedyrer og kontrollsystemer som skal sikre at bedriften til enhver tid overholder gjeldende krav. Det legges stor vekt på å få bekreftet at eksisterende rutiner, prosedyrer og kontrollsystemer virkelig fungerer som beskrevet.

I enkelte tilfeller er det ønskelig å få bekreftet at bedriftens måleresultater er korrekte. Dette gjøres ved at SFTs representanter, med eget måleutstyr, kontrollmåler utslippene til luft eller vann. Støymålinger kan også være aktuelt. Totalt ressursforbruk ved en systemrevisjon er inntil syv ukeverk.

Systemrevisjonene samordnes med de andre tilsynsetatene som håndhever internkontrollforskriften.

7.3.4 Utrykningsinspeksjoner

Ved melding om brudd eller mistanke om brudd på det lovverk SFT forvalter, foretas det utrykningsinspeksjoner dersom det er behov for å klarlegge årsaks- eller ansvarsforholdene i en sak. Inspeksjonen brukes til å kartlegge de faktiske forholdene og å sikre bevis dersom bruddet

kan få strafferettslige konsekvenser. Utrykningen kan også være en hjelp for politi eller brannvesen i akutte situasjoner.

7.3.5 Andre kontroller

SFT foretar også befaringer, emisjonsmålinger, stikkprøver og støykontroller, kvalitetskontroll av emisjonsdata, brevkontroller og aksjoner. Samlet kaller vi dette “andre kontroller”.

7.4 Forklaring til SFTs karakterisering av kontroller

7.4.1 A. Internkontroll

A 1-10 - Dekker paragrafene i internkontrollforskriften som det er aktuelt å gi avvik eller anmerkninger i forhold til

A11 - Styringsforskrift- offshore

- Alle avvik fra Forskrift om styring av egen aktivitet for å etterleve myndighetskrav i petroleumsvirksomheten

7.4.2 B. Prosessanlegg

Omfatter produksjons-/behandlingsanlegg regulert av utslippstillatelser. Prosessdelen av avfallsforbrenning skal f.eks. registreres her. Avfallsdeponier vil i hovedsak bli registrert under Hovedpost C, Produksjons- og forbruksavfall.

B1 og B2 - Utslipp regulert i krav, luft og vann

- Prosessutslipp som ligger over utslippsgrensene i utslippstillatelsen eller forskrift, og som inntreffer under normale driftsforhold (Som normale driftsforhold regnes også eventuelle utslippstopper under deler av driftssyklusen, ved bruk av mindre gunstige råstoffer og ved andre avvik innenfor rammen av vanlige driftsvariasjoner).

B3 - Utslipp ikke regulert i krav

Utslipp til luft eller vann som vurderes som betydelige (forurensningslovens §7), og som det ikke er gitt tillatelse til, for eksempel:

- Prosessutslipp fra ikke konsesjonsbehandlet virksomheter som vurderes som betydelige (forurensningsloven §7)
- Uhellsutslipp av kjemikalier eller kjemiske produkter
- Ekstraordinær utslipp til luft eller vann forårsaket av uhell eller svikt i teknisk innretninger
- Diffuse utslipp til luft ikke tidligere regulert i krav

B4 og B5 - Utslippskontroll luft/vann

Alle forhold vedrørende egenkontrollen av utslipp som ikke er tilfredstillende.

Eksempler:

- mangler ved eller manglende mengdemåleutstyr og/eller prøvetakingsutstyr
- kalibrering, drift og vedlikehold av måleutstyr for utslippskontrollen og/eller prøvetakingsutstyr
- analyser
- beregninger av utslippskonsentrasjoner, mengder o.l.

B6 - Drift av utslippsrelatert prosess og renseutstyr

Omfatter både produksjons-, renseprosesser og avløpsledninger

Eksempler:

- mangelfull styring i forhold til fastsatte parametere
- utilfredstillende kalibrering av elektroder/instrumenter som regulerer drift av prosess- og renseanlegg.
- ikke definert styringsparametere for drift av prosess- og renseanlegg
- manglende bemanning/alarmfunksjoner
- manglende slamtømming/kjemikalier i renseanlegg

B7 - Vedlikehold av utslippsrelatert prosess og renseutstyr

Omfatter vedlikehold av alt utslippsrelatert utstyr, både produksjons-, renseprosesser og avløpsledninger.

Eksempler:

- utilfredstillende reservelager
- utilfredstillende overhaling av vesentlige komponenter

B8 - Utslippsreducerende tiltak og installasjoner

Eksempelvis:

- Manglende eller tekniske mangler ved produksjons-, renseutstyr eller avløpsledninger som kan ha betydning for ytre miljø.
- Andre typer utslippsreducerende tiltak for å redusere utslipp
- Manglende sikring mot akutte utslipp

B9 - Støy

- Avvik i forhold til fastsatt grenser for støy, manglende støy reducerende tiltak,

B10 - Diverse

- Funn som ikke naturlig passer under de andre kategoriene, f.eks. lukt.

7.4.3 C. Produksjons- og forbruksavfall

C1 - Utslipp til luft og vann fra deponi

- I hovedsak samme funntyper som beskrevet under B1, B2 og B3.

C2 - Avfallskategorier som leveres til behandling/deponi

- Deponering/behandling av avfall som er i strid med utslippstillatelse/forskrift

C3 - Utslipps- og avfallskontroll ved deponi

- Utslippskontroll: Tilsvarende funn som beskrevet under B4 og B5.
- Avfallskontroll: ikke god nok kontroll med type avfall som leveres

C4 - Drift og vedlikehold av deponi

- Drift og vedlikehold av betydning for overholdelse av kravene i utslippstillatelsen
- Tiltak mot: støv, flygeavfall, fugler, skadedyr mm.

C5 - Utslippsreducerende tiltak og installasjoner ved deponi

F.eks. utilfredstillende forhold vedrørende:

- Manglende eller tekniske mangler ved rense- eller annet utstyr som kan ha betydning for ytre miljø.
- Avskjæring av overvann og grunnvann
- Hindre regninntrengning i deponiet/overdekking
- Oppsamling av sigevann, bunntetting

C6 - Kildesortering

- Funn vedr. tilfredstillende tiltak for å legge til rette for gjenvinning

C7 - Forskrift om registrering av avfallshåndtering

- Funn knyttet til forskriften

C8 - Forskrift om brunt papir

- Funn knyttet til forskriften

C9 - Forskrift/avtale om kasserte dekk

- Funn knyttet til forskrift om deponering, innsamling og gjenvinning av kasserte dekk eller fra avtale mellom Miljøverndepartementet og Norsk Dekkretur AS om innsamlings og gjenvinningsordninger for kasserte dekk i Norge.

C10 - Forskrift/avtaler om emballasje

- Funn knyttet til forskrift om retursystemer for emballasje til drikkevarer eller avtaler som sikrer innsamling og gjenvinning av emballasje, f.eks kartongemballasje, metall.

C11 - Annet regelverk som regulerer produksjons- og forbruksavfall

- Avvik/anmerkninger i forbindelse med andre forskrifter/avtaler o.l enn de som omfattes av ovennevnte funn. *Funn knyttet til forskrift om grensekryssende transport av avfall føres under punkt. D5.*

C12 - Diverse

- Funn som ikke naturlig passer under de andre kategoriene

7.4.4 D. Spesialavfall

D1 - Levering og deklarerer av spesialavfall

- Omfatter funn knyttet til forskrift om spesialavfall: Funn knyttet til årlig leveringsplikt, levering til godkjent mottaker, deklarerer på eget skjema

D2 - Lagring og merking av spesialavfall

- Omfatter funn knyttet til forskrift om spesialavfall: Funn knyttet til forsvarlig lagring og merking av spesialavfall

D3 - Forskrift om miljøskadelige batterier og akkumulatorer

- Funn knyttet til forskriften

D4 - Spilloljerefusjonsordningen

- Her krysses for funn knyttet til det å motta refusjon kun for refusjonsberettiget spillolje, inkludert funn knyttet til dokumentasjonsplikten for at det er mottatt refusjon kun for

refusjonsberettiget spillolje. Andre krav til håndtering av spillolje som skal leveres som refusjonsberettiget olje føres under punkt D1/D2/ D6

D5 - Forskrift om grensekryssende transport av avfall

- Funn knyttet til meldingsplikt og informasjonsplikt for avfall som sendes ut eller føres inn i landet. *Funn knyttet til forskriften som går på produksjons- og forbruksavfall (grønt avfall) skal også føres her.*

D6 - Forskrift om forbrenning av spillolje

- Funn knyttet til forskriften

D7 - Rammekrav (typer avfall, mengder, type prosess) for innsamlere/behandlingsanlegg for spesialavfall

- Funn knyttet til ovenfor nevnte krav. Funn knyttet til krav som regulerer utslipp fra behandlingsanlegg, krav til målinger og drift av behandlingsanlegg registreres under hovedtema B Prosessanlegg eller punkt D6. Funn knyttet til krav til lagring, levering og deklareringsplikt registreres under punkt D1/D2. Funn knyttet til rapporteringsplikten til SFT registreres under punkt G2

D8 - Krav til innsamlere/behandlingsanlegg for spesialavfall om journalføring og samarbeidsavtale med Norsas

D9 - Annet regelverk som regulerer spesialavfall- og spesialavfallshåndtering

- Avvik/anmerkninger i forbindelse med andre forskrifter/avtaler o.l enn de som omfattes av ovennevnte funn.

D10 - Diverse

- Funn som ikke naturlig passer under de andre kategoriene

7.4.5 E. Kjemikalier

E1 - Lagring av kjemikalier

- Funn knyttet til produktkontrollen/forurensningsloven når det gjelder forsvarlig lagring av kjemikalier

E2 - Kjemikalieinformasjon råvarer/ferdigvarer

- Funn knyttet til manglende informasjon om helse- og miljøfare ved råvarer og ferdigvarer

E3 –Helse- og miljøfaremerking (Merkeforskriften)

- Funn knyttet til krav vedrørende helse- og miljøfaremerking av kjemikalier (merkeetikett)

E4 – Forskrift om HMS-datablad (Databladforskriften)

- Funn knyttet til krav gitt i forskrift om HMS-datablad.

E5 - Deklareringsplikt til Produktregisteret (Merkeforskriften)

- Funn knyttet til deklareringsplikten til Produktregisteret for importerte/produserte kjemikalier

E6 - Regelverk for ozonreducerende stoffer

- Funn knyttet til reguleringer av ozonreducerende stoffer, så som KFK, 1,1,1-trikloreten, karbontetraklorid m.m.

E7 - Forskrift om forhåndsmelding av nye stoffer

- Funn knyttet til krav til forhåndsmelding av nye kjemikalier som slippes på markedet

E8 - Forskrift om eksport/import av visse farlige kjemikalier

- Funn knyttet til forbud mot eksport/import av nærmere angitte farlige kjemikalier

E9 - Forskrift om vurdering og kontroll av risikoer ved eksisterende stoffer

- Funn knyttet til krav til vurdering av eksisterende stoffer

E10 - Begrensningsforskriften

- Funn knyttet til forbud mot import/bruk av nærmere angitte stoffer

E11 - Substitusjon / utfasingskjemikalier

- Funn knyttet til substitusjon av kjemikalier som ønskes utfaset, f.eks. bruk av Charm- eller Scoremodellen

E12 - Annet kjemikalierregelverk

- Funn knyttet til andre forskrifter innenfor kjemikalieområdet som SFT håndhever, eksempelvis: Forskrift om emballasje med barnesikret lukning og følbar merking, Forskrift om sammensetning av vaskemidler og merking av vaskemiddelemballasje, Forskrift om utslipp av oljeholdig avløpsvann og om bruk og merking av vaske- og avfettingsmidler, Forskrift om forbud mot produksjon, import, eksport, omsetning og bruk av begroingshindrende midler som inneholder organotinn, Forskrift om polyklorerte bifenylar (PCB), Forskrift om forbud mot oljelamper med løs vekeholder, farget lampeolje og konsentrert farge beregnet for tilsetning til lampeolje, Forskrift om helse- og miljøfarlige stoffer i mototbensin

E13 - Diverse

- Funn som ikke naturlig passer under de andre kategoriene

7.4.6 F. Beredskap**F1 - Varslingsplikt**

- Funn knyttet til forskrift om varsling av akutte utslipp, funn knyttet til spesifiserte krav til varsling

F2 - Risikoanalyser

- Funn i forhold til forskrift om gjennomføring og bruk av risikoanalyser i petroleumsvirksomheten
- Funn knyttet til særskilte krav om risikoanalyser.
- *Risikoanalyser i henhold til internkontrollforskriftens §5 punkt. 7, skal registreres under A7.*

F3 - Personellressurser

- Manglende opplæring av personell

- Manglende øvelser

F4 - Materiellressurser

- Utilstrekkelige materiellressurser
- Manglende kontroll med materiell
- Manglende dokumentasjon om materiell

F5 - Opprydding/overvåking etter akutte utslipp

- Mangler ved bedriftens oppryddingsarbeid
- Mangler i overvåkning/overvåkningsplan etter akutte utslipp

F6 - Beredskapsplan

- Funn knyttet til forskrift om beredskap i petroleumsindustrien
- Funn knyttet til særskilte krav om beredskapsplan

F7 - Diverse

- Funn som ikke naturlig passer under de andre kategoriene

7.4.7 G. Diverse

G1 - Endringsbehov i tillatelsen

- Benyttes når utslippstillatelsen ikke er i overensstemmelse med faktiske forhold, eller dersom utslippstillatelsen av andre årsaker bør endres

G2 - Egenrapportering

- Funn knyttet til utilfredstillende forhold vedrørende virksomhetens krav om egenrapportering

G3 - Uhellrapportering

- Funn knyttet til rapportering av uhell som f.eks. utfall av renseanlegg